

O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI BANKLAR TOMONIDAN MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI (“O'ZMILLIYBANK” AJ MISOLIDA)

G'ulomjonov Akmaljon Inomjon o'g'li

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi magistranti

akmaljoninomovich01@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22155343>

Kichik biznes O'zbekiston iqtisodiyotining bandlik, daromadlar shakllanishi va hududiy iqtisodiy faollikni ta'minlovchi muhim bo'g'inidir. Milliy statistika qo'mitasining 2026-yilda yangilangan ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda kichik biznesning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 52,2 foizni, jami bandlikdagi ulushi esa 74,9 foizni tashkil etdi. Shu davrda kichik biznes sanoat ishlab chiqarishining 34,9 foizini, xizmatlar hajmining 56,7 foizini va chakana savdo aylanmasining 83,0 foizini shakllantirdi. Mazkur ko'rsatkichlar kichik biznesni barqaror va samarali bank moliyalashtirishi mamlakatning iqtisodiy o'sishi va aholi bandligi uchun strategik ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi.

Kichik biznes subyektlari faoliyatini kengaytirishda o'z mablag'lari ko'pincha yetarli bo'lmaydi va bank krediti asosiy tashqi moliyalashtirish manbalaridan biriga aylanadi. Biroq kichik korxonalarda yetarli garovning mavjud emasligi, qisqa kredit tarixi, moliyaviy hisobotlarning cheklanganligi hamda pul oqimlarining beqarorligi banklar uchun kredit riskini oshiradi. Xalqaro tadqiqotlarda kredit taklifining qisqarishi kichik biznesning moliyaga kirishini qiyinlashtirishi qayd etilgan. O'zbekiston bo'yicha tadqiqotlar esa kredit resurslari oqimini ko'paytirish bilan birga bank shaffofligi va samaradorligini oshirish zarurligini ko'rsatadi [(Ruziev & Midmore, 2015)].

“O'zmilliybank” AJ kichik va o'rta biznesni moliyalashtirishda ichki resurslar bilan bir qatorda xalqaro kredit liniyalaridan foydalanmoqda. Bankning 2024-yil yakunlari bo'yicha konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotida 2024-yil iyul oyida China Development Bank Corporation bilan 2,0 mlrd yuan miqdorida uch yillik kredit bitimi tuzilgani va mazkur mablag'lar kichik hamda o'rta biznes loyihalarini moliyalashtirishga yo'naltirilishi ko'rsatilgan. Xalqaro resurslarni jalb qilish bankning uzoq muddatli moliyalashtirish imkoniyatini kengaytirib, mahalliy korxonalarining investitsiya ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi.

Bankning 2026-yil 25-iyundagi rasmiy axborotiga ko'ra, Xitoy Eksimbanki bilan 700 mln yuan, ya'ni qariyb 100 mln AQSh dollari ekvivalentida yangi moliyalashtirish jalb qilish bo'yicha kelishuv imzolangan. Shuningdek, Xitoy moliya institutlari bilan hamkorlik doirasida kichik va o'rta biznesning 170 dan ortiq loyihasi moliyalashtirilgani, xitoy yuanida jalb qilingan kredit liniyalari hajmi 11,5 mlrd yuandan oshgani ma'lum qilingan. Bu ko'rsatkichlar “O'zmilliybank”ning KOB segmenti uchun tashqi resurslarni diversifikatsiya qilish imkoniyati yuqori ekanini ko'rsatadi.

Kichik biznesni moliyalashtirish samaradorligini faqat ajratilgan kredit summasi bilan baholash yetarli emas. Samaradorlik kreditning mavjudligi, muddati, imtiyozli davri, narxi, garov talabi, kredit qaytuvchanligi va kredit olgan korxonaning iqtisodiy natijalari bilan birgalikda o'lchanishi kerak. “O'zmilliybank”ning PQ-312 doirasidagi amaldagi kichik biznes kreditida kredit summasi 300 mln so'mgacha, muddati 84 oygacha, imtiyozli davri esa 36 oygacha belgilangan. Foiz stavkasi hudud toifasiga qarab 19–23 foiz oralig'ida bo'lib, kredit

ishlab chiqarish, savdo, xizmat ko'rsatish, qishloq xo'jaligi va aylanma mablag'larni to'ldirish uchun yo'naltirilishi mumkin.

Bank kreditlashining samaradorligini oshirishda raqamli kredit skoringi va muqobil ma'lumotlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Kichik biznesning hisobvaraqlari aylanmasi, soliq to'lovlari, POS tushumlari va kredit tarixini yagona raqamli profil asosida baholash axborot assimetriasini kamaytiradi. Kredit ma'lumotlari va zamonaviy lending metodologiyalaridan foydalanish KOBning moliyaga kirishini yaxshilashi mumkinligi empirik tadqiqotlarda ham qayd etilgan.

3-jadval.

Kichik biznesni moliyalashtirish samaradorligini mezonlar bo'yicha baholash

Mezon	Kuzatilayotgan holat	Baholash
Resurs bazasi	CDB: 2,0 mlrd yuan (2024); China Eximbank: 700 mln yuan (2026)	Ijobiy
Muddat	PQ-312 krediti 84 oygacha	Ijobiy
Imtiyozli davr	36 oygacha	Ijobiy
Foiz stavkasi	Hududga qarab 19–23%	Differensial
Garov talabi	Bank mablag'i qismida 125% likvid ta'minot	Cheklov mavjud
Riskni bo'lishish	Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi mablag'i va garov depoziti	Ijobiy
Yangi biznesga kirish	Kamida 1 yil faoliyat talabi	Cheklov mavjud

Manba: bankning 2024-yil moliyaviy hisoboti va rasmiy kredit mahsuloti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

Bankning 2025-yil yakunlari bo'yicha rasmiy axborotida konsolidatsiyalashgan aktivlar 12,4 mlrd AQSh dollaridan, kredit portfeli 9 mlrd dollardan va jami kapital 1,8 mlrd dollardan oshgani bildirilgan [7]. Mazkur ko'rsatkichlar bankning katta resurs va kapital bazasiga ega ekanini ko'rsatadi. Shu bilan birga, aynan kichik biznes segmentining 2025-yil yakunidagi kredit qoldig'i va NPL ko'rsatkichi ochiq manbada shu e'lon bilan bir xil kesimda berilmagan. Shuning uchun mazkur maqolada kichik biznes portfeli ulushi bo'yicha sun'iy raqam keltirilmaydi.

Markaziy bankning 2025-yil yillik hisobot metodologiyasida kichik biznes kreditlarini rag'batlantirish uchun ayrim shartlarda risk vazni 75 foizgacha, kafillik tashkiloti kafolati bilan ta'minlangan 15 mlrd so'mgacha kreditlar uchun esa 50 foizgacha belgilanishi qayd etilgan [9]. Bu prudensial yondashuv banklar uchun kapital yukini kamaytirib, sifatli kichik biznes kreditlarini kengaytirishga rag'bat yaratadi.

“O'zmilliybank” AJning xalqaro kredit liniyalarini jalb qilish salohiyati, uzoq muddatli kredit mahsulotlari va davlat qo'llab-quvvatlash instrumentlari kichik biznesni moliyalashtirishni kengaytirish uchun muhim asos yaratadi. Shu bilan birga, kreditlashning real samaradorligini oshirish uchun raqamli skoringni kengaytirish, cash-flow lending mexanizmlarini rivojlantirish, kafillik va risk-sharing instrumentlaridan faol foydalanish, shuningdek kreditning korxona faoliyatiga ta'sirini muntazam baholash zarur. Mazkur chora-

tadbirlar bank risklarini boshqarish bilan bir vaqtda kichik biznesning moliyaviy resurslarga kirishini yaxshilash va iqtisodiyotdagi investitsion faollikni oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. SIAT: Kichik biznes subyektlarining YAIMdagi ulushi. 2021–2025.
2. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. SIAT: Kichik biznes subyektlarining jami bandlikdagi ulushi. 2021–2025.
3. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. SIAT: Kichik biznesning sanoat ishlab chiqarishidagi ulushi. 2021–2025.
4. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. SIAT: Kichik biznesning xizmatlar hajmidagi ulushi. 2021–2025.
5. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. SIAT: Kichik biznesning chakana savdo aylanmasidagi ulushi. 2021–2025.
6. JSC National Bank for Foreign Economic Activity of the Republic of Uzbekistan. Consolidated Financial Statements for the year ended 31 December 2024.
7. "O'zmilliybank" AJ. "O'zmilliybank" AJ Xitoy Eksimbankidan 700 mln yuan jalb qildi. Rasmiy axborot, 25.06.2026.
8. "O'zmilliybank" AJ. Loan Products for Small Businesses: PQ-312. Amaldagi kredit mahsuloti shartlari.